

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2012
FORFATTER:	Steffen Riis
TITEL:	Håndværkerfesten og Svendehjemmet i 1884.
KORT RESUME:	En kæmpefest i 1884 dokumenteret af tegneren P: N. Møller, der gjorde byggeriet af et svendehjem muligt.

HÅNDVÆRKERFESTEN OG SVENDEHJEMMET I 1884

AF STEFFEN RIIS

I Kolding på hjørnet af Blæsbjerggade og Zahnsgade, Blæsbjerggade 39, ligger en stor 2-etages murstensbygning, der tydeligt signalerer kvalitet med en struktureret facade i form af hovedgesims, formstensfriser og cementpuds skåret i kvadre. På husets vestvendte side er indmuret et relief visende håndværkerredskaber og årstallet 1884. Oprindeligt sad denne udsmykning i en prydfronton på gavlens tagstykke. Denne bygning blev bygget og indviet november samme år som Koldings nye Svendehjem.

I 1857 trådte en ny næringslov i kraft. Den indebar overordnet, at ethvert erhverv stod

åbent for alle, og som konsekvens heraf skulle lavene og deres privilegier vedrørende bl.a. lærlinge- og svendeuddannelser ophæves. Målet med ophævelsen var at give den enkelte håndværker større personlig frihed i sit erhverv og dermed føre til en øget konkurrence i byerne.

Med nedlæggelsen af lavene fjernedes også det økonomiske grundlag for byernes mange fagbestemte herberger. Den vandrende håndværkssvend, hvis daglige økonomi var baseret på de gamle lavsregler om støtte og personlig hjælp i de byer, hans vej faldt forbi, var nu henvist til de ofte usle logihuse på linje med vagabonder og tiggere. Ukontrolleret spil og drikkeri blev også et problem blandt disse vandrende svende. Nogle måtte tage affære, hvis ikke dette skulle ødelægge hele håndværkerstandens og de rejsende svendes gode renommé som solide, ærlige og flittige borgere.

Det var da også derfor, at en gruppe borgere i Kolding i året 1881 oprettede "Foreningen til Understøttelse af rejsende Håndværkssvende i Kolding". Initiativtager og første formand for foreningen var muremester Morten Nielsen. På den stiftende generalforsamling, der fandt sted 2. oktober 1881, fremlagde man foreningens formålsparagraffer, hvoraf de to første lyder:

§ 1: Formålet er at afskaffe det for rejsende

Svendehjemmet, Blæsbjerggade 39 med det indmurede relief indsat. Foto: S. Riis, 2012.

Murermester Morten Nielsen. En af Koldings fremtrædende håndværksmestre i 1880'erne.

svende så uheldige betleri og i stedet derfor på passende måde at understøtte dem.

§ 2: Enhver svend, der ankommer til Kolding og henvender sig til formanden, fremviser sit lærebrevsbevis for aflagt svendeprov eller bevis for at have arbejdet som svend, kan få den påtænkte understøttelse.

I første omgang drejede det sig således om en forening, der støttede de rejsende svende økonomisk. Men det var kun begyndelsen. Allerede året efter, i 1882, nedsattes et udvalg, der skulle arbejde for oprettelsen af et svendeherberg i Kolding. Ved et efterfølgende møde måtte udvalgets formand dog meddele, at man havde erfaret, at Indre Mission ligeledes agtede at oprette et kristeligt her-

berg i byen for de samme svende. Derfor vedtog man nu sammen med Industriforeningen og Håndværksmestrenes forening at støtte missionsselskabets initiativ, ikke økonomisk, men med en anerkendelsesskrivelse og om ønskeligt at stå til rådighed med gode råd.

Hvad årsagen end måtte have været, ser det ud til, at Indre Mission ret hurtigt opgav tanken om deres svendeherberg, for i marts 1883 genoptog det tidligere udvalg, bestående af snedkermester A.L. Johansen, murermester I. A. Hansen, murermester H. Nielsen, snedkersvend F. Kreutzberg og tømrersvend Juhl, arbejdet med etablering af et svendehjem. Interessant er det, at man allerede på dette møde i 1883 foreslår, som en hjælp til finansieringen af projektet, den førstkomende sommer at afholde en håndværkerfest med vognoptog, hvis overskud "skulle tilflyde Svendehjemmet". Det besluttedes samtidigt at sende en opfordring til de to foreninger, Kolding Industriforening og Håndværksmestrenes Forening, om både at deltage i svendehjemmets opførelse og håndværkerfestens afholdelse.

Af tidsnød udsattes festen med vognoptog et år, men arbejdet med at finde passende lokaler til svendehjemmet gik straks i gang, og sideløbende hermed opfordredes byens indbyggere – senere også omegnens landbefolkning – til at støtte projektet økonomisk. I byens to aviser var flere artikler om det vigtige i at støtte det gode formål.

Allerede i januar 1884 havde man fået godt 4000 kr. ind på kontoen, og man søgte nu en plads i byen, hvor svendehjemmet kunne bygges. Der arbejdedes hurtigt i udvalget, 14 dage senere kunne det fremlægge 5 forslag:

1. Hjørnet i Zahns Toft overfor Døtreskolen.
2. Snedker Chr. Skovs Have ud til Teglgårdsstræde.
3. Tømrer H.L. Hansens ejendom i Låsbystræde [efter 1937: Zahngade].
4. Muremester H. Nielsens hjørneejendom i Låsbystræde.

5. Adolph Petersens ejendom i Hospitalsgade.
 Ved en skriftlig afstemning blev forslag 4., muremester H. Nielsens hjørneejendom, valgt. Dagen efter var foreningens formand M. Nielsen og byggeudvalget ude at tage bestik af grunden, som de efterfølgende besluttede at købe. Pga. de økonomiske vilkår ved dette køb var formanden uenig med den øvrige bestyrelse, hvorefter han forlod posten. En måned senere havde man fået tilbud på det endelige byggeri: 8495 kr. (omregnet i nutidskroner ca. 750.000 kr.). Huset var tegnet af arkitekt Johan Christian Fussing (1852-1907), og det blev muremester H. Nielsen og tømrermester H.L. Hansen, der stod for byggeriet. Svendehjemmet skulle være færdigt til indflytning 1. oktober 1884.

I foreningens protokol kan bl.a. læses: "Det vedtages, at grundstensnedlæggelsen skal ske tirsdagen d. 12. august efter kl. 5 med en lille højtidelighed, hvortil repræsentanterne for de forskellige håndværkerfag indbydes samt borgmesteren og muremester M. Nielsen".

Sideløbende med byggeprocessen foregik den aktive indsamling blandt byens borgere til finansiering af projektet. Det helt nye, man også sætter i værk, er "Håndværkerfesten", der skulle løbe af stablen søndag den 7. september 1884.

I byens to aviser "Kolding Avis" og "Kolding Folkeblad" blev der dagligt fra starten af august annonceret med "Håndværkerfesten",

Haandværker- Festen.

Søndag den 7. September,

Kl. 3 $\frac{1}{2}$, Eftermiddag,

afholdes Fest til fordel for Svendehjemmet. Festen indledes med et Dptog af Haandværksfogene i Vestsamfundet paa ca. 40 Vogne, udgaende fra den nordlige Del af Vogn-giennem Raadby, Adelgade, Hoffdinggade, Klostergade, Helligsørgsgade, Nævedebanen, Torvegade, Torvet til Staldgaarden, hvor Vognene vilde blive opstillede. Derefter for-sættes Festsfigebørne paa Staldgaarden og Slottet.

Fra en oprejt **Talerstol** vil der blive aflængt Sange og talte i Dagens Anled-ning. Derefter vil Publikum kunne nyde forstjellig Underholdning ved, at der i **Slots-ruinen** forefindes et Meageri, et Selskab af Akrobater og færdige Mand, et fortrinligt Sangeriselskab, et Danselokal med et ubjergt Orkester, en Kraftprøve, en Gynge og en Karusel.

Paa **Staldgaarden** vil forefindes et Antal Beværetninger med Forvisninger af enhver Art.

I **Kiddehuset** — hvor de indkomne Gæster bortspilles ved en Tombola — vil der være Lejlighed til at vinde afsluttede værdifulde Gjenstande.

Festpladsen vil blive rigt dekoreret og belyst. Festen sluttet Kl. 12 ved Kanonafskud. Komitens udgaver i Dagens Anledning er Festsavis, „**Haandværkeren**“ kaldet, som kan erholdes hele Festsdagen for 10 Ø. pr. Exemplar.

Udgangsbiilletter til Festpladsen koster 50 Ø. for en Herre, 35 Ø. for en Dame og 15 Ø. for et Barn, og erholdes fra Torstid Aften hos Slomager Chr. Røstler og Uhrmager Bølling samt ved Indgangen. Billetterne bedes paa Festpladsen bære paa en lynlig Waade.

Kolding, i August 1884.

A. L. Johansen. J. Nielsen. Kenneth. S. C. Juhl. Hjelte. P. Petersen. Richter. J. Sandberg. A. Henningsen. Hollender. Lund. Walterdorff. Friis. Juhl. B. Møller. A. D. Borchardt. Th. Dohm. S. L. Günther. A. Rasmussen. A. Werner. M. Grevsen. T. Crenshberg. Kohn. Nygaard. H. Sørensen. C. Møller. Fuglino. E. Sørensen. Thygelsen. P. Rasmussen. A. Krantzwalb. Møller. M. Bølling. Chr. Røstler. S. B. Braun. J. A. Dahl. P. Sørensen. F. Groth. N. Christensen. M. Sørensen. J. Silkerup. S. C. Hansen. T. Hansen. J. A. Hansen. Volker. S. L. Hansen. I. Clement. S. F. Rasmussen. F. Petersen. N. Thomsen. J. Jørgensen. J. Schmaa. C. Boesen. M. Nielsen. Husted. A. Nielsen. Madsen. H. Rosenbødt. Brandt. A. P. Andersen. P. Sandgaard. P. Petersen. Th. Petersen. S. J. Hansen. A. Schultz. P. Hvidfeldt. S. Petersen. C. Christensen. J. C. Clausen. A. Heltning. G. Møller. D. Hansen. P. Drum. Petersen. S. C. Hansen. R. Winterberg. K. Schwanen. M. J. Andersen. M. Sortov. P. Sørensen. N. Poulsen. P. Johannsen. Roubad Jørgensen.

Announcen i Kolding Avis, august 1884.

der skulle holdes på Staldgården og Slottet. En folkefest her var tidligere set, men denne gang skulle festen indledes med noget helt nyt og aldrig før set i Danmark eller for den sags skyld i Europa, nemlig et vognoptog gennem byens gader visende håndværksfagene

som arbejdende værksteder på omkring 40 hestetrukne vogne. I Tyskland havde man også tidligere haft vogntog i nogle byer, men der havde temaerne været mere af historisk karakter med dragter og udstyr fra en svunden tid.

Ideen til dette specielle optog var kommet fra frimenighedspræst Olaf Kirkeberg, som havde set det i Iowa, USA, hvor han en tid havde haft sit virke.

De enkelte fag fik nu til opgave at levendegøre deres eget håndværk samt udsmykke vognene på bedste måde. Vognene blev typisk trukket af 2 eller 4 heste. Forberedelserne havde stået på i flere måneder, meget hemmelighedskræmmeri var der naturligvis, alle ønskede at overgå hinanden med opfindsomheder. Søndag den 7. september var dagen.

Meteorologisk Institut havde varslet uroligt, køligt og regnfuldt vejr, og fra morgentunden var det også virkeligheden. Det kan siges at være noget uretfærdigt, når man lige netop i 1884 havde haft den tørreste sommer i 10 år! Regnen silede ned, tunge sorte skyer trak hen over byen hele formiddagen. Det var slet ikke vejr til en byfest. Begivenhedens start var annonceret til kl. 3½ om eftermiddagen. På det tidspunkt var det stadig regnfuldt og blæsende, men desuagtet kl. 3½ præcis forkyndte 3 kanonskud fra slotspladsen, at festen skulle tage sin begyndelse med igangsættelsen af det store vogntog ind gennem byens gader.

Udgangsstedet var konsul Graus gård, Låsbygade 108 ved den gamle Nørreport. Dagen i forvejen var der trukket lod om rækkefølgen af vognene, og nummerskilte blev anbragt på vognenes venstre side. Det fortælles, at konsul Grau, der efter at have beundret de mange udsmykkede vogne på sin gårdsplads, var gået

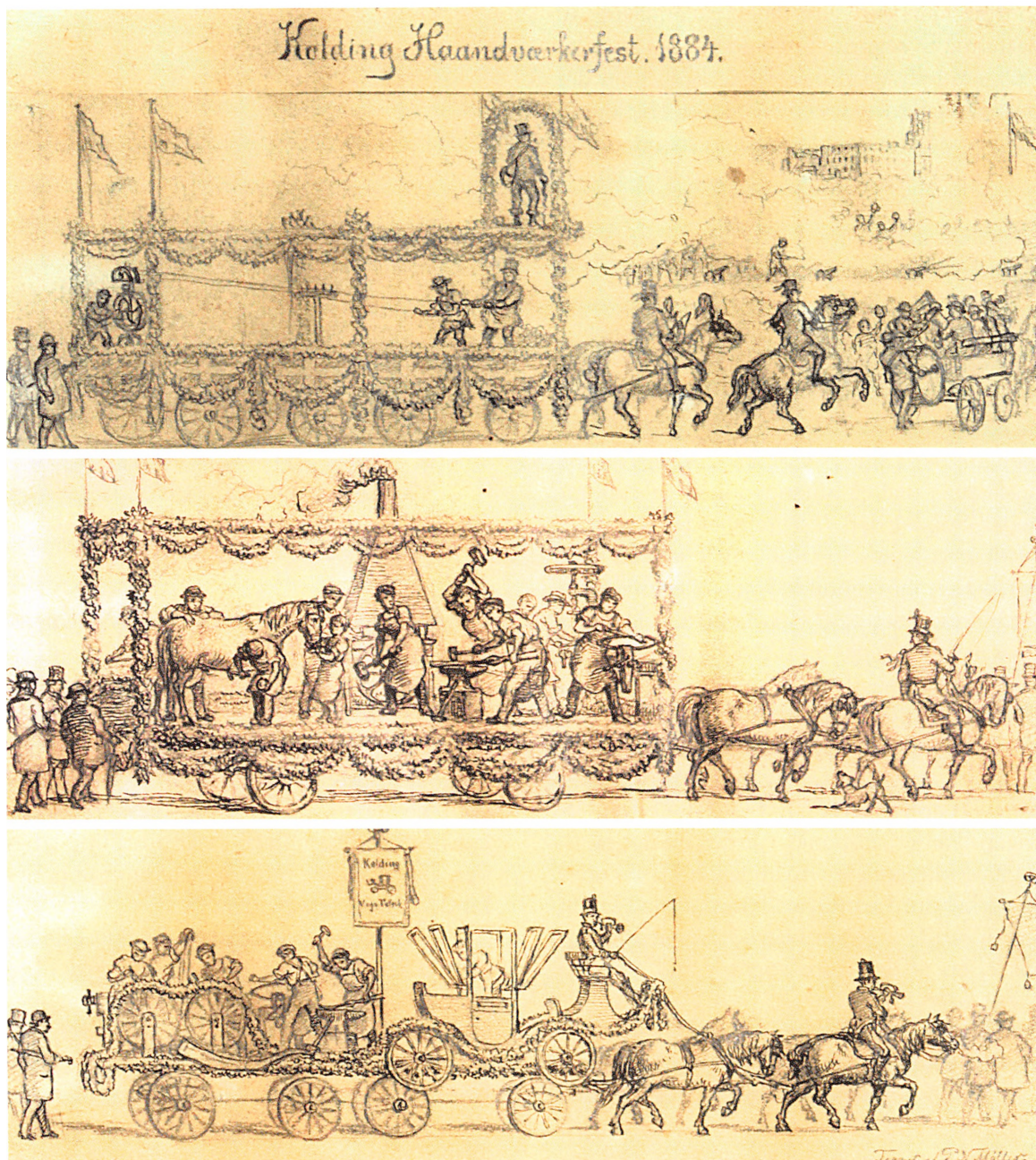

Konsul Hans Henrik Grau (1816-1886).

hen til den største af disse, grovsmedenes vogn, og her havde han givet kusken en 100 kr. seddel som et ekstra bidrag til arrangementet. Det er i nutidskroner godt 8000.

Men nu rullede vogntoget så ned over de toppede brosten i Låsbygade. Trods silende regn havde tusindvis af mennesker, mange forsynet med paraplyer, taget opstilling langs den flagsmykkede rute, og det var et imponerende syn, der mødte dem.

I spidsen var en charabanc med et lille orkester, derefter fulgte 3 landauere med 12 af byens ældste håndværksmestre, der var specielt inviteret som festens hædersgæster. Det var skrædder Toft, møller Petersen, smed Konrad Mikkelsen, snedker Schou, blikkenslager Schick, væver Schmidt, skomager S. Møller, skomager S. Hansen, hjulmager Schourup, murer H.V. Hansen, drejer Hillerup og garver S. Daugaard.

Øverst rebslagernes vogn. Bemærk Koldinghus i baggrunden. I midten grov- og beslagsmedene og nederst vognfabrikanterne. Alle tegnet af P.N. Møller. Museet på Koldinghus.

Nu fulgte den første vogn i det egentlige optog nemlig gartnernes ved gartner Bøttcher. Den var overdådigt pyntet med blomster, palmer, små laurbærtræer og guirlander, blomster i alle mulige farver dækkede hestenes seletøj. Midt på vognen fandtes en blomstersmykket trone, hvorfra en lille hvidklædt pige, forestillende gudinden for ungdom og blomster, Flora, fra en stor kurv kastede små blomsterbuketter ud til publikum. Trods regnen strålede hun som en lille sol.

Lige efter gartnerne var endnu en vogn med musikere ledsaget af en gående musiker med stortromme, så kom en forrider efterfulgt af en imponerende dobbeltvogn med rebslaggerne, der havde installeret en komplet reberbane, hvor hjulet gik lystigt rundt, medens rebslaggerne spandt hampen. Højt oppe i en slags byport stod en rigtig naver, bakkende på sin pibe og støttende sig til den uundværlige snoede vandrestok. En rigtig fin detalje som symbolet på hele festens formål: Hjælp til den omvandrende svend.

Fire heste trak den efterfølgende vogn med skomagerfagets udøvere. Her var et helt værksted sat op, og mester, svende og læredrenge hamrede og syede lystigt på skotøjet. Jernstøberne mødte op med 2 vogne, hver med igangværende ovne og arbejdende folk. Bag alle de forskellige vogne gik repræsentanter for de respektive fag, mestre, svende og lærlinge med lavenes faner. Små musikkorps var sat ind omtrent mellem hver 4. vogn.

Vejrguderne forbarmede sig efter en lille time over det festlige skue. Regnen hørte op, solen fik magt over skyerne, og resten af sceneriet forløb i strålende solskin, endda vinden løjede af. Af de 40 vogne, der deltog, var de 35 med forskellige fag, og de resterende var

så flere fra samme håndværk, men alle med forskellig udsmykning.

Der var virkelig anvendt opfindsomhed overalt. Grovmedene brugte 4 heste til at trække deres store vogn, men de havde også en hest oppe på vognen anbragt tæt ved esen og ambolten, hvorpå dens nye sko blev fremstillet med gnister fra det glødende jern springende overalt. På turen gennem byen nåede den tålmodige hest også at få skoene påsat. Man må sige, at det var lidt af et risikabelt eksperiment, beslagsmedene her havde kastet sig ud i, men alt forløb uden uheld.

Snedkerne havde udsmykket deres vogn udelukkende med guirlander af høvlspåner, også hestenes fjerbuske var af samme materiale, og selv de vajende faner på vognen var af flettede spåner. Oppe på vognladet høvledes, savedes og bankedes der, så det var en lyst, som en iagttager beskrev det.

Slagterne på deres vogn var klædt i rødstribede skjorter og dertil helt hvide forklæder. De fremviste, hvordan et slagtet lam blev parteret, og som baggrundskulisse havde de bagerst på vognen et par levende lam, der lod deres klagende brægen høre, men de var dog stadig levende, da vognen til slut stod i Staldgården.

Nålemagerne lavede knappenåle på den gammeldags facon med små messingkugler, og læredrengene delte gavmildt ud heraf til publikum. Man skal her huske, at knappenålen på denne tid var et uundværligt hjælpemiddel til at fastholde stoffet ved syning, og da papirklipsen endnu ikke var opfundet – det skete først i 1899 – var det ligeledes knappenålen, man brugte til at holde sammen på papirer.

Vognfabrikanterne havde på deres dob-

beltvogn under opbygning en fornem karet (Wienerovogn), og udover et arbejdende værksted, hvor svendene fremstillede de rette vognfjedre, havde de også to fornemt udklædte postilloner, der iført deres røde uniformer og høje cylinderhatte kækt blæste i de medbragte posthorn.

Malernes vogn fik hele paletten: Forrest fire heste med prægtige hestedækkener og store farverige fjerbuske på hovederne og pyntede ryttere trækkende en vogn, hvor alt, hjulene indbefattet, skinnede af forgyldning og farver i pompejansk stil, og på vognladet arbejdede en kunstner flittigt ved staffeliet, medens andre arbejdede med fremstilling af farveblandinger. Flotte forgyldninger blev pålagt som staffing på et mindre skab.

Man kan ikke komme uden om cigarfabrikanternes opfindsomme indslag. Deres heste blev redet af havannaser-rygende negre med messingringe i næsen. Oppe på vognen var cigarrullere og -viklere i blå skjorter travlt beskæftiget med cigarfremstillingen, og resultatet af deres arbejde blev til stor jubel kastet ud til tilskuerne. Bag vognen kom 6 negerdrengene bærende på en kæmpecigar, ovenpå hvilken en rygende negerdreng var placeret. "Negerdrengene" var brunfarvede drenge fra S.W. Bruuns Tobaksfabrikkers store stab af arbejdsdrenge.

Også fjordfiskerne var repræsenteret i optoget. De havde fået en jolle med dobbeltsejl, dannebrogssflag i masterne og to statelige fiskere iført sydvest, oliefrakker og søstøvler anbragt på vognen. Denne var naturligvis udsmykket med tang, sivgræs og fiskenet, og yderligere flere mere eller mindre levende fisk. Ind imellem smuttede en ål eller to ud over rælingen, ned i de, grundet regnen, vandfyld-

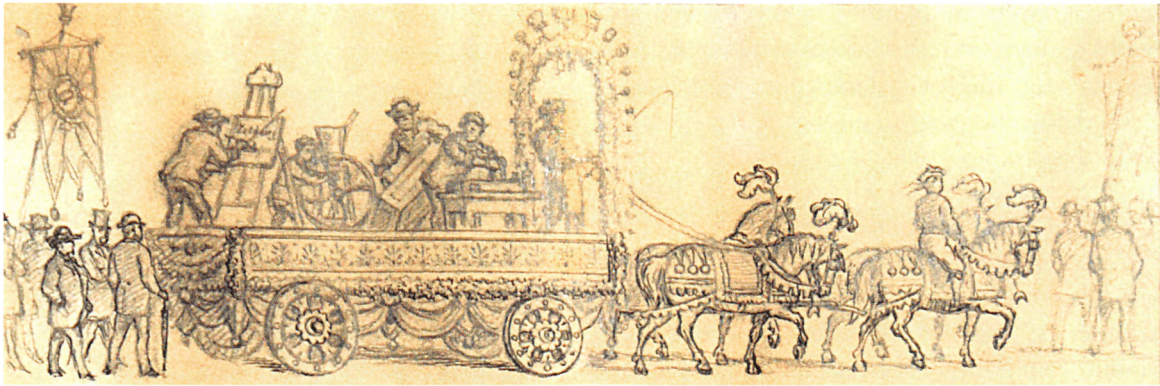
te rendestene og derfra væk til deres rette element. Dette naturligvis til stor moro for tilskuerne.

Murerne byggede på et lille hus med vinduesåbninger og døre. Tømrerne, der fulgte tæt efter, nåede at få rejsegilde på deres havepavillon, inden optoget var afsluttet.

Til tørstende sjæle var det befriende, at bryggerne bag på deres vogn havde en mægtig tønne med tappenhane, hvorfra travle bryggersvende flittigt aftappede bayersk øl til gra-

Bryggerens vogn på vej ned ad Jernbanegade. På siden overfor: Øverst malernes vogn, i midten cigarfabrikanternes, nederst fiskernes vogn og bag dem kalk- og teglbrændernes vogn. P.N. Møller, Museet på Koldinghus.

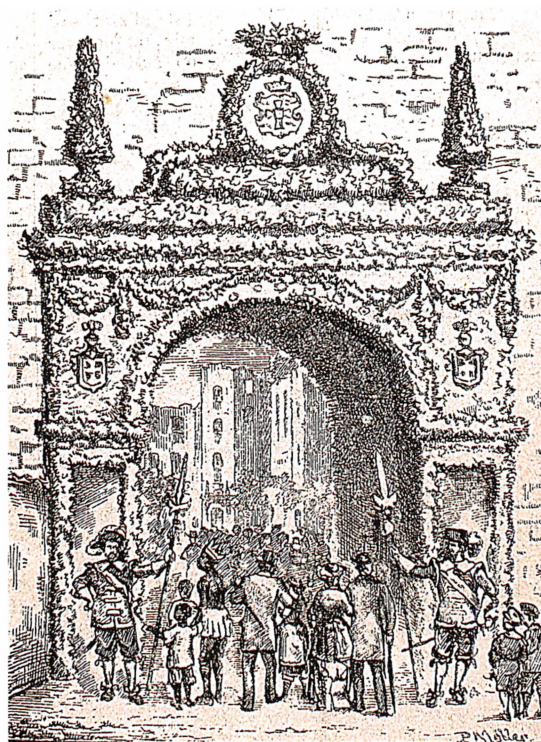
tis udskænkning blandt de efterfølgende publikummer. Forrest på deres store vogn rørttes der ivrigt rundt i et dampende mæskekar.

De deltagende fag var udover de her nævnte: Urmagere, sadelmagere, uldspindere, buntmagere, billedskærere, blikkenslagere, kalkbrændere (der havde en rygende kalkovn på vognen), glarmestre, møllere, bagere (4 hvidklædte svende, der æltede dejen, drejede kringler og bagte boller og brød til uddeling blandt publikum), børstenbindere, drejere, skibsbyggere, gipsere (der havde deres vogn fyldt med gipsfigurer i alle størrelser og former, og på de trækkende hestes hoveder var anbragt små gipsfigurer), pottemagere, maskinbyggere og bødkere (der i fællesskab arbejdede på samlingen af en meget stor tønd), bogtrykkerne (foran var 2 mand i gang ved sættekasserne, bagude gik trykkepressen, medens læredrenge kastede flyveblade og små plakater ud blandt folk).

Vogntoget passerede Låsbygade, Adelgade, Akseltorv, Høffdinggade (en del af den senere Jernbanegade), Klostergade, Helligkorsgade, Rendebanen, Torvegade over Akseltorv og via nuværende Markdanersgade til Staldgården. Turen tog over 1 time. Det var så afgjort en begivenhed af de helt store, man her med hjælp fra de mange håndværkerfag havde stillet på benene.

Om selve vognoptoget skrev Kolding Avis: "at her havde ikke blot hånden, men også ånden arbejdet. Her var ikke blot en vilkårlig sammenstilling, her var tillige handlet med smag og omtanke. Kun intelligente mænd kunne sætte sådan en scene på en sådan måde".

Men festdagen var slet ikke overstået. Ved indgangen til Staldgården var en imponerende æresport rejst, og på Ridebanen blev nu

Den kunstfærdige indgangsport til Slotsgården bevogtet af slotsvagter i 1600-tallets uniformer. P.N. Møller i ugebladet "Nutiden", 1884.

alle vognene sat i række, så publikum kunne komme helt tæt på og nok engang beundre de fantastiske udsmykninger og detaljer, som var helt overvældende. Det var samtidigt, som tidligere nævnt, blevet et strålende eftersommervejr, så der var tætpakket med mennesker, da borgmester Schjørring indtog den til lejligheden opbyggede talerstol, efter at man indledningsvis havde afsunget kongesangen "Kong Christian stod ved højen mast". Man befandt sig jo på kongens grund og tilmed var det så også dronning Louises 67 års fødselsdag.

Borgmesteren roste Koldings håndværker-

stand og ønskede tillykke med den enighed og det sammenhold, der havde gjort det muligt at afholde så ypperligt et optog, og udtalte flere rosende ord til projektet om Kolding Svendehjem. Derefter blev der udråbt et nifoldigt leve for kongehuset efterfulgt af trompetfanfare og afsluttet med en kanonsalut.

Der var endnu et par talere på banen, murermester Hans Nielsen og snedkermester A.L. Johansen, og tre sange blev afsunget – en for Kolding, en for håndværkersvendene og en for damerne. Sluttelig blev den på tømrernes vogn nybyggede pavillon sat på auktion. Konsul Grau bød højest, 50 kr. Beløbet gik ubeskåret til svendehjemmet.

Herefter tog den stadig voksende menneskemængde fat på anden del af festkomiteens program. På Ridebanen var opstillet større og mindre danse- og spisetelte. I Ridehuset var den store tombola opstillet, hele den ene gavlvæg var dækket af alle de gaver, byens og omegnens borgere og handlende havde skænket til bortlodning. Herinde i Ridehuset var også en restaurant etableret, så mændene kunne sidde med øl og cigar, medens damerne fik nogle af deres ønsker indfriet ved tombolaen, der hurtigt måtte melde udsolgt.

En anden del af folkemængden bevægede sig op mod Slotsruinen. Først skulle man igennem en stor æresport for enden af Ridebanen, derefter op gennem en med flag, guirlander og kulørte lamper smykket allé. Hvor denne sluttede, stod man nu ved indgangen til slotsgården. Her var opstillet endnu en imponerende blomstersmykket indgangsportal. På begge sider stod to kraftige hellebard-bevæbnede personer i røde kjoler med brede kraver, bredskyggede filthatte med vældige fjer og store stridshandsker. Man blev umid-

delbart hensat til en tid, hvor den danske konge bød sine gæster velkommen til taffel på Koldinghus.

Inde bag porten på slotspladsen var der et skue, der kunne lede tankerne tilbage til nutiden, nærmest en mindre udgave af Dyrehavsbakken. De gamle ruinmure var pyntet med blomsterguirlander og opad væggene havde man sat store nåletræer og smukke tilplantede blomsterkummer var anbragt, hvor man havde kunnet finde en fornuftig plads dertil. I gårdrummet var gynger, karruseller, boder og artistoptræden. Det på den tid kendte Kleeberg & Bauns Menageri viste eksotiske dyr. Klovnene og udråbere ophøjede gøglerstemningen.

Ved mørkets frembrud blev kulørte lamper tændt side om side med tjærefaklerne. I kælderen under det store tårn var der indrettet sanger- og ølhaller med flere ankre, hvorfra øllet blev tappet i store krus. Unge mænd var udklædte som sangerinder, og festen gik højt. I Christian den tredjes værelse optrådte dygtige akrobater, det var byens unge gymnaster, der viste deres færdigheder, og "Verdens stærkeste Mand" var til skue. Der var endvidere fremvisning af *laterna magica*. Festen blev afsluttet kl. 24 med 3 gange kanonsalut.

Adgang til festpladsen, kostede 50 øre for en herre, 35 øre for en dame og 15 øre for et barn. Ca. 8000 mennesker havde været på festpladsen. Til sammenligning havde Kolding by i 1880 i alt 7141 indbyggere.

Der blev også udgivet en festavis: "HAANDVÆRKEREN" i dagens anledning, den kunne erhverves for 10 øre. Det er en avis med en munter tone og ganske opfindsomme annoncer, hvoraf mange var på vers.

Den 15. oktober 1884 kunne formanden

for håndværkerfesten A.L. Johansen overrække bestyrelsen for ”Foreningen til Understøttelse af rejsende Håndværkssvende i Kolding” et gavebrev på overskuddet fra festen på 4256 kr. og 24 øre, omkring 350.000 nutidskroner. Det var et overskud, der var noget større end forventet, og det gav mulighed for også at anskaffe ordentligt og tilstrækkeligt inventar til det kommende svendehjem.

Det kan ikke overraske, at flere andre byer – Århus, Vejle, Helsingør, Nykøbing F., Assens, Grenå, Nakskov og Thisted – de følgende år tog ideen op, og Kolding delte gerne ud af de erfaringer, man her havde fået i 1884.

Svendehjemmet blev indviet søndag den 16. november 1884 kl. 15., hvor pastor Harald Lunddahl holdt en kort indvielsestale, og vognfabrikant Jens Jensen takkede alle, der havde været medvirkende til bygningens tilblivelse.

Det var et flot resultat, man var nået frem til. Indenfor var der gæstestue, køkken, spise-stue og en læsestue med aviser og bøger i stueetagen. På 1. sal nogle gæsteværelser – alle med kakkelovn, seng, bord og stol. På loftsetagen privatbolig for husværten med familie, men også et større soverum til 8 personer. Kælder med værksted og et par ekstra soverum.

Husværten blev efter ansøgning sadelma-ger F. Andersen, der med hustru fik gratis kost og logi samt 300 kr. årligt.

Efter en del forhandlinger i foreningens bestyrelse vedr. det lidt følsomme emne spiri-tus/øl på Svendehjemmet, vedtoges det, at der højst måtte skænkes 2 bajere pr. mand om dagen, og ingen andre spirituøse drikke måtte indtages. I forbindelse med denne afgø-relse blev hjemmets endelige prisliste således:

Værelse med fuld kost, ugentlig	7 kr. uden vask.
1 enkelt sengs værelse uden kost, ugentlig	1 kr. 50 øre.
For middagsmad særskilt	40 øre.
Smørrebrød belagt pr. ½ stk.	5 øre
1 kop kaffe	10 øre
1 kop the	10 øre
1 kop chokolade	25 øre
1 flaske byøl	15 øre
½ gammel Carlsberg	20 øre
1 provinsøl	12 øre
½ flaske hvidtøl	6 øre
1 bøf	50 øre
1 logie	25 øre
1 eget værelse	50 øre
Fuld kost består af:	
Kaffe med brød om morgenen	
Frokost 4 halve stk. belagt smørrebrød	
Middag 2 retter mad	
Vesperkost [aftensmad] 4 halve stk. belagt smørrebrød	
Til eftermiddag en stor kop the, 2 stk. smørrebrød, 2 stk. sigtebrød, dertil 1 flaske øl daglig.	

Fra starten var Kolding Svendehjem rigtig godt besøgt, og det fik hurtigt ry for at være et af de bedste i Jylland. I 1963 ophørte Svendehjemmet som institution.

KILDER OG ANVENDT LITTERATUR:

- Koldingbogen 1984, 1995.
- P. Eliassen: Kolding fra middelalder til nutid, bind 2. 1910.
- Knakken 1986, lokalhistorisk forlag, Thisted.
- Poul Dedenroth-Schou: Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding 1862-1987.
- Kolding Avis 1884.
- Kolding Folkeblad 1884.
- Forhandlingsprotokol for Svendehjemmet, Kolding Stadsarkiv A 2056.
- Illustreret Tidende 1884.
- Nutiden 1884.
- Håndværkerbladet 1884.
- Højskolebladet 1884.